

اشاره

در بخش چشم‌انداز «برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران» آمده است که تلاش دارد در افق ۱۴۰۴، با بهره‌گیری از الگوی پیشرفته و بومی، زمینه تربیت نسلی را فراهم آورد که ویژگی‌های آن در این بخش ذکر شده است. این استناد مؤید و مؤکد توجه به الگوهای پیشرفته در تعلیم و تربیت است که می‌تواند با تکیه بر فرهنگ و تمدن اسلامی و چشم‌انداز نظام تعلیم و تربیت عمومی شکل بگیرد و درصدد باشد به کمک ویژگی‌های آموزش و پرورش نوین، وضعیت و موقعیت خود را بسنجد. هر تغییری از کلاس درس آغاز می‌شود و سؤال این است که آیا کلاس درس شما با ویژگی‌های آموزش و پرورش نوین و سازنده هم‌خوانی دارد؟ آیا فعالیت‌ها و محتوای آن در این راستا انتخاب و برنامه‌ریزی شده‌اند؟

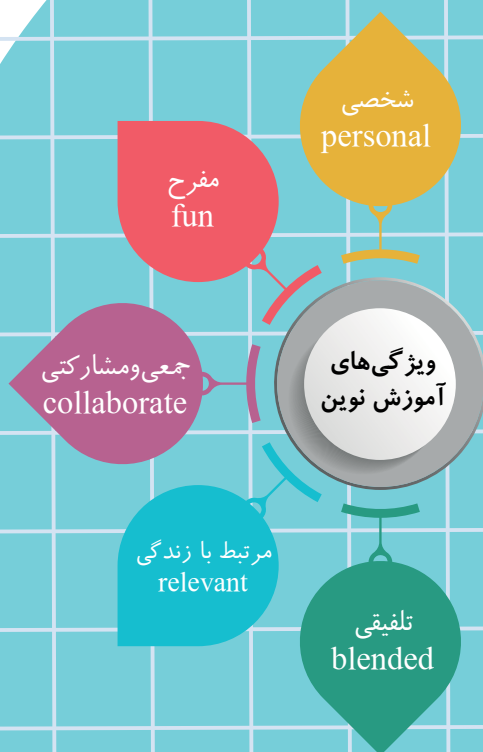
کلیدواژه‌ها: طراحی آموزشی، آموزش نوین، یادگیری نوین، یادگیری شخصی

یادگیری شخصی

آموزش نوین، یادگیری نوین

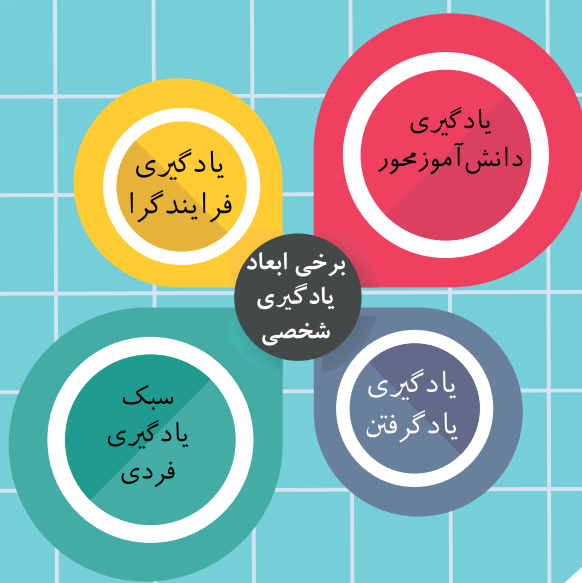
((لیلا سلیقه‌دار))

دکترای برنامه‌ریزی درسی

آموزش و پرورش نوین

هنگامی که سخن از تعلیم و تربیت نوین به میان می‌آید، برخی به تجهیزات و ابزارهای پیشرفته فکر می‌کنند. فضاهایی آموزشی را تصور می‌کنند که در آن‌ها دانش‌آموزان و معلمان فناوری‌های جدید را در اختیار دارند. هر چند چنین موقعیت‌هایی با آموزش نوین مرتبط‌اند، اما به تنهایی جایگاه سازنده‌ای ندارند. مطالعات نشان داده‌اند، که اساس تأثیرگذاری‌های نوین در محتوا و شیوه‌های اجرایی است که مهم‌ترین آن‌ها را می‌توان در یک دسته‌بندی پنج‌گانه گنجانده.

این یادگیری مال من است!

هنگامی می‌توانیم یادگیری را شخصی بدانیم که در آن یادگیرنده بتواند یاد بگیرد که چگونه یاد بگیرد. در واقع در این ویژگی، هدف شناسایی شیوه یادگیری منحصر به فرد برای هر شخص است. برخی روش‌های یادگیری تلاش می‌کنند زمینه این ویژگی را برای یادگیرنده فراهم آورند. برای مثال، «تدریس مبتنی بر فراشناخت» از همین نوع است. برخی دیگر از شیوه‌ها تلاش دارند به صورت غیر مستقیم این آمادگی را در افراد رشد دهند؛ مانند «یادگیری معکوس» که به نوعی به شیوه یادگیری فرد احترام می‌گذارد و زمینه مواجهه و رویارویی افراد را با موضوع یادگیری به شیوه متناسب با خود گسترش می‌دهد.

محور کدام است؟!

فعالیت‌های کلاس درس بر مبنای اینکه چه منبع یا مؤلفه‌ای محور است، می‌تواند تغییر کند. در برخی کلاس‌ها محتوای آموزشی محور است (محتوا محور)، در برخی ارزشیابی و امتحان محور کلاس است و بر اساس این نوع نگاه، عوامل یادگیری و فرایند یاددهی-یادگیری دستخوش تغییراتی می‌شود.

در این میان، جنبه دیگر یادگیری شخصی به آن دسته از کلاس‌های درسی اشاره دارد که در آن‌ها دانش آموز محور محسوب می‌شود. به کمک فهرست واری زیر مشخص کنید کلاس شما تا چه اندازه دانش آموز محور است.

مدل یادگیری من

از دیگر جنبه‌های یادگیری شخصی، «سبک یادگیری» است. در شماره‌های گذشته مجله فناوری در سال جاری، به سبک‌های یادگیری پرداخته شده است. این نکته اهمیت دارد که شناخت سبک‌های یادگیری هر گروه از دانش آموزان بخشی از مسئولیت‌های معلم به حساب نمی‌آید، بلکه تلاش معلم برای ایجاد زمینه فعالیت‌های گوناگون و متنوع مورد نظر است تا از این طریق دانش آموزان بتوانند شیوه متناسب با سبک یادگیری خود را پیدا کنند. در فهرست واری زیر برخی ویژگی‌های کلاس مبتنی بر توجه به سبک‌های یادگیری آمده‌اند، کلاس خود را بر این اساس بررسی کنید.

در کلاس من:

- ☐ غافلگیری حرفه‌ای رخ می‌دهد و دانش آموزان هر بار می‌توانند از اتفاقات جدید شگفت زده شوند.
- ☐ در هر چند جلسه روش‌های تدریس متفاوتی را به کار می‌گیرم و روش‌های تدریس تکراری نیستند.
- ☐ دانش آموزان می‌توانند از میان فعالیت‌های گوناگون به عنوان تمرین یا تکلیف که ماهیت آن‌ها با یکدیگر تفاوت دارد، دست به انتخاب بزنند.
- ☐ فرصت‌های یادگیری و موقعیت‌های آموزشی متنوع و گوناگونی طراحی شده‌اند و به کار گرفته می‌شوند.
- ☐ در ارائه فعالیت‌های گوناگون آموزشی، شیوه‌های متفاوت انجام کار و طی مسیر یادگیری را شرح می‌دهم تا دانش آموزان بتوانند راه مناسب‌تری برای خود انتخاب کنند.

در کلاس من:

- ☐ مقوله آموزش و انتقال دانش و مفاهیم کارایی و کاربرد کمتری دارد و بیشتر به فرایند تولید دانش توجه می‌شود.
- ☐ «کار در گروه‌های کوچک» و «بحث همگانی در گروه‌ها و در کلاس» همواره دنبال می‌شود.
- ☐ یادگیری به روش‌های فعال تدریس و بر پایه اکتشاف و استقرار صورت می‌گیرد و بنابراین در این روش‌ها چگونه یاد گرفتن مهم‌تر از یاد گرفتن است.
- ☐ به کمک روش‌های تعاملی، دانش آموزان روش یاد گرفتن را نیز یاد می‌گیرند.
- ☐ معلم و دانش آموز با هم همکاری می‌کنند و درباره فعالیت‌های تحصیلی و مدل ارزشیابی آن تصمیم می‌گیرند.

« پرهیز از شتاب! »

در یادگیری شخصی بسیار اهمیت دارد که معلم و خانواده دانش‌آموزان به فرایند یادگیری بیشتر از نتیجه آن توجه داشته باشند. فرایندگرا بودن کمک می‌کند روند یادگیری به‌طور مداوم ارزشیابی و اصلاح شود. به همین دلیل، معلم به جای تمرکز صرف بر امتحانات پایانی، به شناسایی نقاط قوت و ضعف یادگیری از ابتدای آموزش توجه دارد. این مهم در جریان یاددهی-یادگیری نیز اثرگذار است. معلم از ابتدای ورود به کلاس مشغول ارزشیابی طراحی آموزشی خود می‌شود و به همین دلیل رفتارهای ورودی را نیز رصد می‌کند تا اطمینان حاصل کند مراحل را به درستی دنبال می‌کند. در عین حال با دریافت و تحلیل بازخوردهای دانش‌آموزان می‌تواند پیش از پایان کلاس دریابد چه بخش‌هایی از فرایند ارائه شده نیازمند تغییرند و مطمئن شود تصمیم‌های درست به ایجاد تغییرات ضروری کمک می‌کنند. در فهرست وارسی زیر، کلاس درس از منظر ویژگی‌های فرایند گرایی بررسی می‌شود.

« جمع‌بندی »

یادگیری شخصی‌سازی شده به عنوان رویکردی نو ارائه شده است تا به شکل گسترده‌ای مدرسه‌های قرن ۲۱ را بازسازی کند و به‌عنوان روشی برای ارتقای فعالیت‌های پداگوژیکی مورد استفاده قرار گیرد. یادگیری شخصی‌سازی شده به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد، با تکیه بر علاقه‌شان، درگیر فعالیت‌های یادگیری شوند و این مسیر را با رغبت دنبال کنند. براساس این رویکرد، برنامه درسی باید به دانش‌آموزان اجازه دهد احساس مالکیت داشته باشند و مبتنی بر علاقه‌های فردی خود درگیر شوند.

همچنین، به منظور دستیابی به شخصی‌سازی یادگیری نیاز است سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان شناسایی شوند و افراد با استفاده از سبک‌های مناسب از توانایی‌هایشان استفاده کنند و یاد بگیرند. افراد در ادراک و کسب دانش با یکدیگر متفاوت‌اند و به صورت متفاوت به تفکر و عمل می‌پردازند. سبک یادگیری روشی است که یادگیرنده در یادگیری خود آن را به روش‌های دیگر ترجیح می‌دهد.

در کلاس من:

- ☐ بر خلاف کلاس‌های سنتی، در انتهای کلاس این پرسش که «آیا کسی سؤال دارد» را مطرح نمی‌کنم، بلکه در طول کلاس، زمینه طرح سوالات دانش‌آموزانم را فراهم می‌آورم.
- ☐ در دریافت گزارش فعالیت‌های دانش‌آموزان تنها به نتیجه بسنده نمی‌کنم، به شیوه انجام فعالیت نیز توجه دارم.
- ☐ در گزاره‌های «خود ارزیابی» می‌کوشم آن‌ها را بیشتر با مراحل شکل‌گیری یادگیری مواجه کنم تا دانش‌آموزانم بدانند تنها نتیجه مهم نیست.
- ☐ پرسش «چگونه به این نتیجه رسیدی؟» در اغلب گفت‌وگوهای درسی با دانش‌آموزانم مطرح می‌شود.
- ☐ در هر بار ارزشیابی، از دانش‌آموزانم می‌خواهم شرح دهند چگونه و به چه شیوه‌ای مطالعه کرده‌اند و درس را فرا گرفته‌اند تا با این کار متوجه شوند مسیر یادگیری بسیار اهمیت دارد.